

ERKEN EVLİLİK KADINA ŞİDDETİN BAŞKA BİR YÜZÜ Hande Parker^ψ, Gökçe Uysal^ξ ve Duygu Güner^δ**Yönetici Özeti**

TÜİK tarafından açıklanan 2009 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi verilerine göre 15 – 19 yaş grubunda 259 bin evli kadın bulunmaktadır. Bu kadınların yüzde 90'ı en fazla ilköğretim mezunudur. Buna paralel olarak erken yaşta evlenen kadınların sadece 34 bini işgücüne katılmakta, bunların çok büyük kısmı da ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilmektedir. Erken evlenen kadınların çocukluk hakları, eğitim hakları ve ekonomik hayata katılım hakkı başta olmak üzere insan hakları ihlal edilmektedir. Zorla evlilik çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bu durumla savaşmak için atılan adımları güçlendirmek için daha fazla araştırma ve veri üretilmesi, erken evliliklere yol açan etkenlerin belirlenmesi, eğitim politikalarının erken evlilikle mücadele kapsamında genişletilmesi, konunun çok daha görünür hale getirilerek farkındalığın artırılması ve kadına karşı şiddet, insan ve çocuk hakları gibi diğer sorunlarla bütüncül bir yaklaşım içinde ele alınması gerekmektedir.

15 – 19 yaş grubunda 259 bin kadın evli

UNICEF'in tanımına göre 18 yaşının altında yapılan evlilikler çocuk evliliği olarak adlandırılmakta ve çocuk evlilikleri, çocuk haklarının ihlali sayılmaktadır. Evlendirildikleri takdirde eğitim haklarını kaybeden çocuklar, gerek ekonomik gerek sosyal hayata katılımda dezavantajlı duruma düşmekte, dolayısıyla yoksulluk, sosyal dışlanma, aile içi şiddet gibi risklere daha açık hale gelmektedir. Türkiye'de evlilik yaşı 17'ye yükseltilemekle birlikte çocuk evliliğinde arzulanan iyileşme gerçekleştirilememiştir.

TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Anketi 2009 yılı verilerine göre Türkiye'de 15 – 19 yaş arasında 306 bin kişi evlidir. Bu yaş grubunda evli olan gençlerin yüzde 85'i kadındır. Evli olan 259 bin kadından 100 bin kadın bir, 20 bin kadın ise iki ya da daha çok çocuk sahibidir. Diğer bir deyişle 15 -19 yaşında evli kadınların neredeyse yarısı bir yılı aşkın bir süredir evli olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 1 15-19 yaş aralığında medeni hal

	Bekar	Evli	Toplam
Erkek	3,146,958	46,640	3,193,597
Kadın	2,733,626	259,236	2,992,862
Toplam	5,880,583	305,876	6,186,459

Kaynak: TÜİK, HIA 2009

15 – 19 yaş grubunda evli kadınların yüzde 90'ı en fazla ilköğretim mezunu

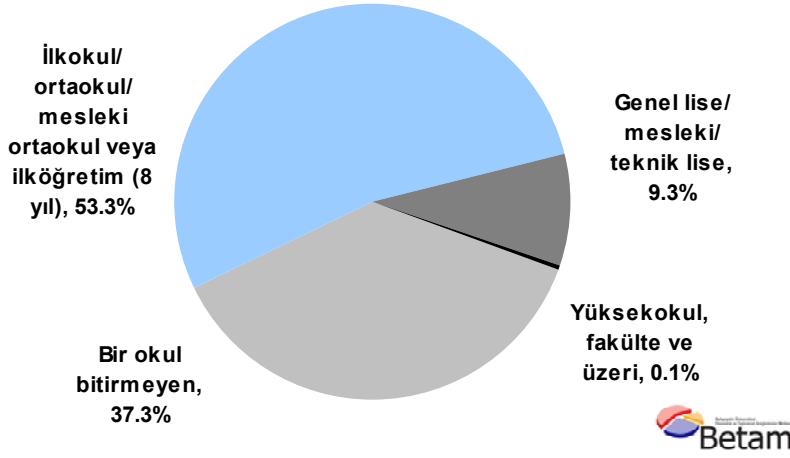
Genç yaşta evlilik yapan kadınlara dair veriler erken yaşta evliliğin eğitimle yakından ilişkili olduğunu gösteriyor. Bu yaş aralığındaki evli kadınların yüzde 37,3'ü herhangi bir okuldan mezun değildir. Yüzde 53,3'ü ise sekiz yıllık zorunlu eğitimi tamamlamış, ancak sonrasında eğitimlerine devam etmemiştir (Şekil 1). Kısacası 15 – 19 yaşında evli olan kadınların yüzde 90'ı en fazla ilköğretim mezunudur.¹

Düşük eğitim seviyeleri ve erken evliliğin işgücü piyasasında yansımaları olması kaçınılmazdır. 15 – 19 yaş aralığında evli 259 bin kadından sadece 34 bini işgücü piyasasındadır. Çalışan kadınların çok büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe ve ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilmekte ve bu çalışmanın karşılığında

^ψ Yrd. Doç. Dr. Hande Parker, Bahçeşehir Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi, hande.paker@bahcesehir.edu.tr^ξ Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal, Betam, Direktör Yardımcısı, gokce.uysal@bahcesehir.edu.tr^δ Duygu Güner, Betam, Araştırma Görevlisi, duygu.guner@bahcesehir.edu.tr¹ Bu verilere paralel olarak 15 – 19 yaş grubunda erken evlilik oranı herhangi bir okuldan mezun olmamış kadınlarda yüzde 20,4 civarındayken, ilköğretim mezunlarında yüzde 6,9'a, lise mezunlarında ise yüzde 4,8'e kadar düşmektedir.

herhangi bir nakit gelir elde etmemektedir.² Bu veriler, erken yaşta evlenen kadınlar için eğitim, ekonomik hayata katılım ve evlilik kararlarının birbiriyle yakından ilintili olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 1 15-19 yaş grubundaki evli kadınların eğitim durumu

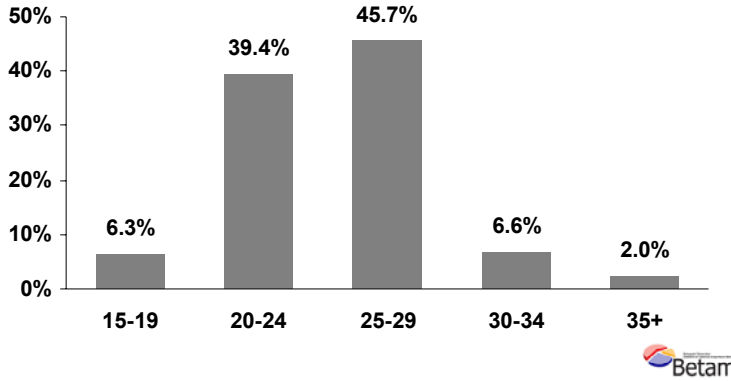

Kaynak: TÜİK, HİA 2009

Eşlerin profilleri benzer

15 – 19 yaş aralığındaki evli kadınların eşlerinin yaş dağılımı Şekil 2’de verilmektedir. Eşlerin büyük çoğunluğu 20 – 29 yaş aralığındadır. Bu rakamlardan erkeklerin ancak işgücü piyasasında bir süre tecrübe edinip geçim sağlayabilir gelir seviyelerine ulaştıktan sonra evlendikleri sonucu çıkarılabilir.

Şekil 2 15-19 yaşındaki evli kadınların eşlerinin yaşı

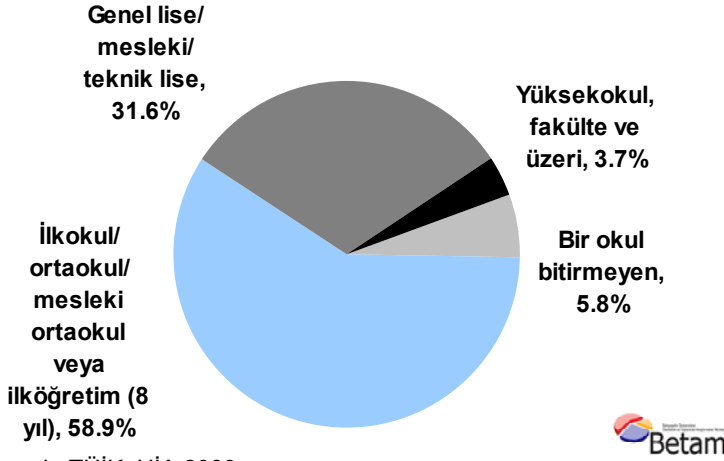
Kaynak: TÜİK, HİA 2009

Türkiye genelinde gözlemlenen cinsiyetler arası eğitim farklılıkları burada da görülmektedir. 15-19 yaş aralığında kadınlarla evli olan erkeklerin yüzde 6’sı hiçbir okulu bitirmemiştir. Eşlerinin yarısından fazlası sadece ilköğretim mezunu olmakla birlikte yaklaşık üçte biri lise ve dengi okullardan mezun olmuşlardır (Şekil 3).

Tıpkı kadınlar gibi, eşlerin de büyük bölümü tarım sektöründe (yüzde 51,4) çalışmaktadır. Ayrıca ücretsiz aile işçisi olarak çalışma eşlerde de sık rastlanan bir durumdur; her 10 erkekten 4’ü ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Bu genç kadınların yarısından çoğunun (yüzde 54,1) eşlerinin aileleriyle aynı evde yaşıyor olması bu yargıyı destekler niteliktedir.

² Bu kadınların 20 bini tarım sektöründe, 8 bini tarım dışı sektörlerde istihdam edilmekte, 6 bini ise iş aramaktadır. Tarımda çalışan kadınların neredeyse tamamı (yüzde 93) ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Tarım dışında tam zamanlı bir işte ücret karşılığı çalışan kadınlar ise düşük ücretli işlerde çalışmakta, bu kadınların ortalama aylık geliri 197 TL ile asgari ücretin çok altında kalmaktadır.

Şekil 3 Eşlerin eğitim durumu

Kaynak: TÜİK, HİA 2009

Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'da genç evlilik oranları yüksek

Şekil 4'te 15 – 19 yaş aralığındaki kadınların evlilik oranları bölge düzeyinde verilmektedir. Daha koyu renkler daha yüksek evlilik oranlarına işaret etmektedir. Bu haritada şaşırtıcı olan Orta Anadolu'da gözlemlenen yüksek erken evlilik oranlarıdır. Buna karşın İstanbul'da ve Doğu Karadeniz'de erken evlilik oranlarının görece düşük oldukları söylenebilir. Kuşkusuz 15 – 19 yaş grubunda Doğu Karadeniz'deki yüksek okullaşma oranlarının etkisi yadsınmaz.

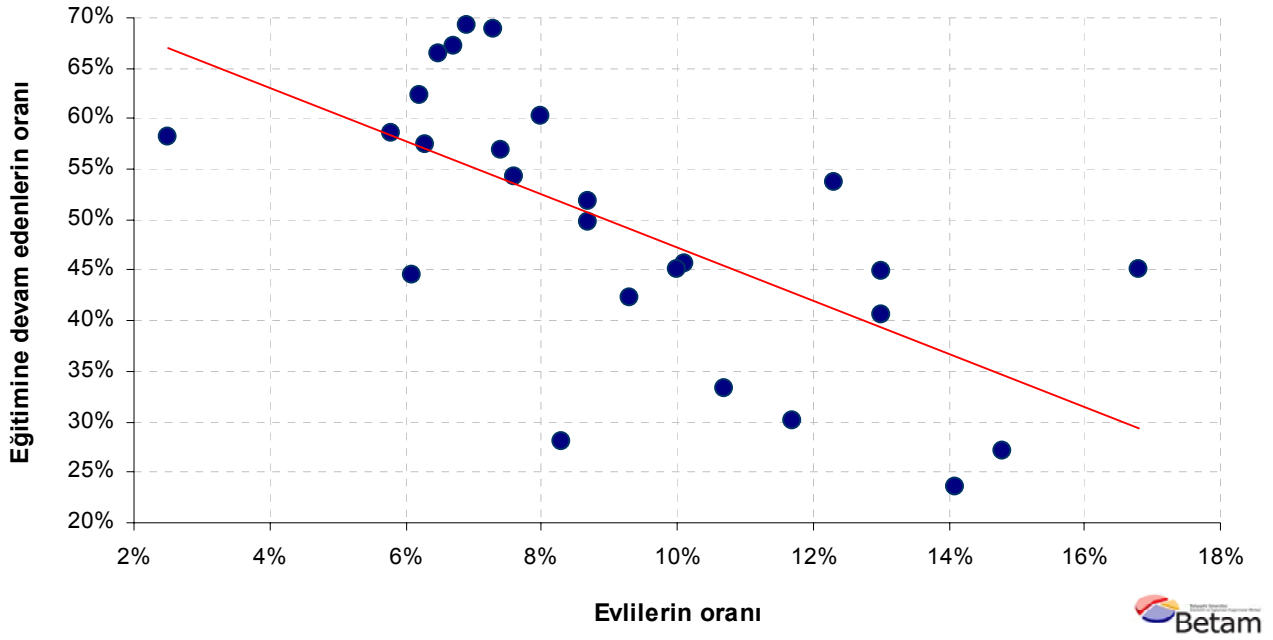
Şekil 4 15-19 yaş aralığındaki kadınların evli olma sıklığı yoğunluk haritası, (Nuts2)

Kaynak: TÜİK, HİA 2009

Şekil 5'te her bir bölge için eğitime devam eden kadın oranı ve evli kadın oranı verilmektedir. Görüldüğü gibi eğitime devam ile evlilik arasında ters yönlü bir ilişki bölgesel bazda da doğrulanmaktadır. Eğitime devam eden kadınların oranının yüksek olduğu bölgelerde erken evlilik oranı nispeten daha düşüktür. Bu tablo eğitim ve erken evlilik arasında nedensel bir ilişki oluşturmamakla beraber, haneler tarafından verilen eğitim ve erken evlilik kararlarının ilintili olduğuna ve dolayısıyla beraber değerlendirilmeleri gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla erken yaşta evliliğin önüne geçilmesi için evlilik yaşına alt sınır getirilmesinin, sorunun çözümünde neden yetersiz kaldığı açıktır.

Şekil 5 Bölge düzeyinde eğitim ve evlilik ilişkisi (Nuts2, 15-19 yaş, kadın)

Erken evliliği önlemek için daha çok veriye ve farkındalığı ihtiyaç var

Yukarda ayrıntılarıyla ortaya konan tablo erken evliliklerin Türkiye için önemli bir sosyal problem olduğunu göstermektedir. Erken yaşta evlilikler, Türkiye’de çok ciddi boyutlarda olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin başka bir yönüdür ve İngiltere, Hollanda, Almanya, İspanya, ABD, Hindistan, Afganistan gibi pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de hak ihlallerine yol açmaktadır. Genç nüfusu ve özellikle eğitim çağındaki çocukları etkileyen bu önemli sorun, toplum nezdinde ne ölçüde bir problem olarak algılanmaktadır? Konuyla ilgili ne tür çalışmalar yapılmaktadır? Erken yaşta evliliklerin toplumun en önemli gündem maddeleri arasında yer aldığını söylemek güçtür. Yine de, bir takım çalışmalardan söz edilebilir. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu 2009 yılında Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair bir alt komisyon kurulmasına karar vermiş ve bu alt komisyon konunun hukuki, sosyoekonomik ve sağlıkla ilgili pek çok yönünü ortaya koymuştur.³ Ayrıca erken evlilikler konusunda bazı STK’lar da farkındalık yaratmak için çalışmaktadır. Örneğin, Uçan Süpürge 2006 yılında veri toplamak ve konuya dikkat çekmek için bir pilot proje yürütmüş ve 2007-8 arasında bir kısa film yarışması düzenlemiş ve çeşitli festivallerde gösterilmesine aracılık etmiştir. Son olarak, Sabancı Vakfı işbirliğiyle, ‘Çocuk Gelinler: Yıkıcı Gelenekler ve Ataerkil Sosyal Mirasın Mağdurları’ başlıklı 54 ilde veri toplamayı ve farkındalık yaratmayı amaçlayan bir projeyi başlatmıştır.⁴

Erken yaşta evlilikler yaygın olarak ailelerin istemesiyle gerçekleştiğinden, zorla evlilik çerçevesinde değerlendirilmelidir ve dolayısıyla kadına karşı şiddetle yakından ilişkilidir. Pek çok STK, zorla evliliğin kadına karşı şiddetin bir parçası olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, çocuk gelinlerin haklarını bilme ve kullanabilme açısından çok daha dezavantajlı bir konuma sahip oldukları aşikardır ve bu, kadına karşı şiddet sorununu ağırlaştıran bir faktör olabilir. Konu, bu yönleriyle insan hakları ve çocuk hakları çerçevesinde el alınmayı gerektirmektedir. Var olan çalışmalar henüz erken evlilikleri engellemeye yönelik etkin politikalara dönüştürülemediği için daha fazla araştırma ve veri üretilmesi, erken evliliklerin toplum tarafından meşru görülüp görülmediği dahil olmak üzere erken evliliklere yol açan etkenlerin belirlenmesi, konunun çok daha görünür hale getirilerek farkındalığın artırılması ve kadına karşı şiddet, insan ve çocuk hakları gibi diğer sorunlarla bütüncül bir yaklaşım içinde ele alınması gerekmektedir.

³ Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf

⁴ http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&view=article&id=749&Itemid=147.